

דבר העורך

עצה טובה לחזן

דרך ישרה: חזן במנין תפילה בכלל, ובשטיבלאך בפרט, עומד בפני דילמה תמידית, מצד אחד יש אנשים שממהרים ודוחקים בו להתקדם, מצד שני יש אנשים המתפללים לאט וחפצים שלא יתקדם עדיין.

בהרבה מניני שחרית בשטיבלאך כאשר החזן עומד לפני שמונה עשרה, יש בקושי ששה מתפללים מאחור. המציאות בדוק ומנוסה, שבמנין גדול כאשר החזן ימתין מעט יהיה לו עשרה בשופי, כי בדרך כלל יש עוד הרבה מתפללים שאוחזים סמוך ונראה לחזן ונדרש שיהיה מועט להספיק, ואם מדובר במנין קטן מצומצם, הרי ממה נפשך יצטרך להמתין בתחילת חזרת הש"ץ, ומה הרויח.

בתפילת מוסף של ראש חודש, מצוי שהחזן נתן דפיקה לאות התחלת תפילת לחש של מוסף, והציבור עדיין באמצע חליצת התפילין, ויש רק ששה המתחילים שמונה עשרה עם הש"ץ.

שעת הצורך מוגדר כשעת הדחק, לסמוך על שיטת הסוברים שמספיק ששה מתפללים, כגון כאשר ממהרים להספיק זמן תפילה, או כאשר יש מנין מצומצם מאוד, ואם לא נאפשר להתפלל בששה מתפללים, יצטרך להתעכב זמן רב, ולעיתים אם ישתהו יותר מידי, עלולים לאבד את קביעות המנין.

מכל מקום על החזן לדעת שיש עליו אחריות מיוחדת, לנהוג בשימת לב לנושא, כי לעיתים בקלות יכול להמתין שיהיו עשרה מתפללים בישוב הדעת, ומומלץ להאט את קצב התפילה בברכות קריאת שמע, ואילו בחזרת הש"ץ יוכל להזדרז יותר.

ויש לחקור, מה הדין במנין שהחזן מתחיל תפילת לחש עם ששה מתפללים, האם ראוי ליחיד להמתין זמן מועט שעוד ארבעה מתפללים יגיעו לשמונה עשרה, ויהיה מנין גמור, ומעלת ציבור של עשרה ממש עדיף על התחלה ביחוד. או שעדיף להתחיל מיד, כי המעלה להתחיל ביחוד עדיף על המעלה של עשרה, ועוד שאם לא יתחיל מיד, חל עליו האיסור להתחיל אם אינו בטוח שיספיק קדושה, הו"ע (י.מ.).

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'כמה צריך למנין'

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

גיליון שישי בסדרה: בנושא 'תפילה בציבור'; גיליון מספר 455 'חובת תפילה בציבור', גיליון מספר 456 'הפסד ממון לתפילה בציבור', גיליון מספר 457 'מעלת תפילה בציבור', גיליון מספר 458 'מה נחשב תפילה במנין', גיליון מספר 459 'מנין חזון איש', הגיליון הנוכחי מספר 460 'כמה צריך למנין'.

1. חקירה בהלכה למעשה

גדרי הציבור: בגיליון הנוכחי נעסוק בשאלה חשובה עד מאד, שנוגעת למעשה כל יום, כשיש עשרה אנשים בבית הכנסת, כמה אנשים מהם צריך שיתפללו יחד בשביל שיחשב תפילה בציבור

תיקון גדול בירושלים:

גיזום העצים סמוך לגדר בית החיים סנהדריה

בירושלים עיר הקודש, סמוך לבית החיים סנהדריה, פורסם על חשש מכשול לכהנים כאשר העצים היו מאהילים על הקברים וברצף אחד גייעו גם מעל המדרכה הצמודה, תחנת האוטובוס (חטיבת הראל - ארץ חפץ, תחנה מספר 1351) והכביש הצמוד, והכהנים לא יכלו לעבור במדרכה ולרדת בתחת האוטובוס הסמוכה לגדר, מה גם שהרבה אוטובוסים ורכבים פרטיים היו עוברים תחת האילנות.

בשורה טובה תדושן עצם, לאחר אינספור עיכובים, הוסר בימים אלו המכשול מדרך הכהנים, כאשר במשך שעות ארוכות הכביש נחסם לתנועה וצוות מיוחד עמל על קציצת כל הענפים, והכהנים יכולים לעבור במדרכה, לעמוד בתחנה ולנסוע בכביש ללא חשש.

בתמונות רואים בבירור את 'גיזום' ויישור העצים בקו ישר עם הגדר, לצד גזם הענפים המושלכים על המדרכה, בדגש על העצים מעל התחנה שם 'ילחול' את העצים היטב.

בגביע לא שייך לומר שיועיל מדין רוב, ואילו כשיש רביעית יין בגביע, מספיק לשותת רק רוב רביעית. וכן לגבי מוקה, כשאין 40 סאה במקוה פסול, ואילו כשיש 40 סאה מים, ורוב המקוה אינו שאוב, ויש מיעוט מים שאובין בהמשכה, כשר מדין 'רובו ככולו'.

היסוד השני: כתב הברכת שמואל (יבמות סימן כא) בשם רבו הגר"ח **מבריסק זצ"ל** שבכדי להחיל דין 'רובו ככולו', צריך שיהיה כאן החפצא אלא שיש בו פסול, והרוב יוריד את הפסול, כגון מים שאובים במקוה, שיש כאן מים, אלא שיש בו פסול שאובין, ורוב המים שאינם שאובין מכשיר את המים השאובין.

ולגבי הים מועיל דין 'רובו ככולו' לצירוף עשרה בקריאת התורה ומקרא מגילה וחזרת הש"ץ, תלוי בחקירה, מצד אחד ניתן להבין שחיוב קריאת התורה וחזרת הש"ץ חל על עשרה ביחד דווקא, וכל זמן שאין עשרה, אין חיוב של קריאת התורה וחזרת הש"ץ, וממילא לא שייך לומר 'רובו ככולו'. אך מצד שני, יתכן שחיוב קריאת התורה וחזרת הש"ץ חל אפילו על אחד, אלא שיש שניה נאמרת אלא בעשרה, ולגבי זה שייך לומר 'רובו ככולו'.

3. אין 'רובו ככולו'

נחלקו הפוסקים לגבי תפילת לחש, האם צריך עשרה שיעמדו להתפלל ביחד שמונה עשרה, או די בששה מדין 'רובו ככולו'.

אינו תפילה בציבור: לדעת הגר"א **רגולר זצ"ל** (יד אליהו סימן ז), והגר"ח **מבריסק זצ"ל** (חידושי הגר"ח מגילה דף כג: בענין תפילה בציבור), והגר"ז **מבריסק זצ"ל** (תשובות והנהגות כרך א סימן קב, כרך ג סימן לג), והצבי **ומחמד** (לרבי צבי הירש רזאנסקי, סימן ט), והגר"ח **זוננפלד זצ"ל** (שלמת חיים סימן נב), והאגרות **משה** (אור"ח חלק א סימן כח-ל), והגר"ש **אלישיב זצ"ל** (פסקי הגר"ש אורח חיים הלכות תפילה, יבקשו מפיהו חלק ד עמוד שי, ש"ג, שמג), והגר"ש **אויקערבאך זצ"ל** (הליכות שלמה חלק א עמוד סג), והגר"ר **ישראל יעקב פישר זצ"ל** (אבן ישראל חלק ז סימן ט, הליכות אבן ישראל אורח חיים חלק א פרק לז אות ג), והגר"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך א סימן קב, כרך ג סימן לג, מועדים וזמנים חלק ב סימן קסו בהגהה), כאשר ששה אנשים מתפללים שמונה עשרה, ומצדדים איתם למנין ארבעה שלא מתפללים, או אפילו תשעה אנשים שמתפללים ומצדדים אחד שלא מתפלל, אינו נחשב תפילה בציבור ולא שייך בזה 'רובו ככולו', ואי אפשר לצרף ארבעה שכבר התפללו, אלא לאמירת דברים שבקדושה.

ואינו דומה לדין של דברים שבקדושה שאומרים בו 'רובו ככולו', כי העיקר של תפילה בציבור, הוא כאשר עשרה אנשים מתפללים ביחד, ופחות מזה אינו תפילת ציבור כלל, שזכות הציבור הוא כאשר עשרה מתפללים ובפחות מזה הוא כמו מקוה שחסר מים. ושונה מחזרת הש"ץ שכל העשרה עומדים ושומעים את הש"ץ, ולמרות שהם לא חייבים, הרוב מחיל את הדין גם על המיעוט ומספיק שיש רוב מחויבים.

וכפי שביאר באגרות משה, שלא שייך 'רובו ככולו' על שיעורים ומיודות ומשקלות, ואפילו משהו מעכב בהם, וגם בשיעור מספרי של מנין עשרה לתפילה בציבור לא שייך 'רובו ככולו', ואינו דומה לדברים שבקדושה שאומרים בהם 'רובו ככולו', שיש עשרה בבית הכנסת שהוא חשיבות של

לגבי תחילת שמונה עשרה בלחש, האם חייבים עשרה מתפללים, או תשעה, או מספיק בששה מתפללים, והשאר מצטרפים (כאשר עדיין אוחזים בפסוקי זמזמה או בברכות קריאת שמע, או כאשר כבר התפללו)?

לתועלת המעיינים, יופיע תחילה יסודות ההבנה בדין 'רובו ככולו' לצורך הבנת שורש הספק, ומכאן זה ביאור מחלוקת האחרונים האם שייך בששה מתפללים תפילת לחש דין 'רובו ככולו', ולסיון 3 הראיות המרכזיות לכאן ולכאן.

דברים שבקדושה: אין דבר שבקדושה פחות מעשרה, ולכן קדיש קדושה וברכו הוא רק בעשרה אנשים בני חיוב, כמבואר **במשנה ובגמ'** (מגילה דף כג: ונפסק **בשו"ע** (סימן נה סעיף א) **ובמשנ"ב** (ס"ק ב, ה) אין דבר שבקדושה פחות מעשרה, **שנאמר** (ויקרא פרק כב פסוק לב) וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ גְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כל דבר שבקדושה לא יאה פחות מעשרה. ולומדים גזירה שוה 'תוך תוך', **שנאמר** (במדבר פרק טז פסוק כא) הַבְּדִלוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה, ועדה זה עשרה, **שנאמר** לגבי עשרת המרגלים עַד מָתִי לַעֲדָה הָרְקָה הָזֹאת (במדבר פרק יד פסוק כז).

תפילה בציבור: עוד מבואר **בגמ'** (ברכות דף ו.) מנין לעשרה שמתפללין ששכינה עמהם, **שנאמר** (תהלים פרק פב פסוק א) אֲלֵקִים נֹצֵב בְּעֵדַת אֵל. עוד מבואר **בגמ'** (ברכות דף ח.) כאשר עשרה מתפללים הוא עת רצון, והקב"ה מקבל את תפילות הציבור. כלומר, הגמ' במגילה מדברת על דברים שבקדושה ואילו הסוגיא בברכות מחדשת שמעלת תפילה בציבור הוא רק בעשרה.

רובו ככולו: לגבי אמירת דברים שבקדושה, כגון לומר קדיש וקדושה וחזרת הש"ץ ונשיאת כפים, מועיל הדין של 'רובו ככולו', כפי שמבואר **במסכת סופרים** (פרק י הלכה ו), לפי הבנת המאירי (מגילה כג: ד"ה המשנה השלישית), וכך נפסק **ברמב"ם** (הלכות תפילה פרק ח הלכה ד, כפי הסבר הכסף משנה שם) **ובשו"ע** (סימן סט), **ובמשנ"ב** (ס"ק ח), בדין של 'פורס על שמע', שמספיק אפילו שדה אנשים שחייבים, ומצטרפים אליהם להשלמה עוד ארבעה אנשים שנמצאים בבית הכנסת, שכבר התפללו ויצאו ידי חובתם מדין 'רובו ככולו'. אבל אם אין עשרה אנשים בבית הכנסת, ברור שלא שייך לומר שסיפיק רק ששה אנשים מדין 'רובו ככולו', כמפורש במשנה שאין דבר שבקדושה פחות מעשרה.

2. הבנת שורש הספק

היסוד הראשון: כתב החתם **סופר** (שו"ת חלק א אור"ח סימן קמ ד"ה ולפענ"ד), וצ"ח שייך סידור הדברים כבר מופיעים **במאירי** (מגילה דף כג:), שהמושג של 'רובו ככולו', שייך רק כאשר כולו לפנינו, שהרוב מתוך כולו, וצריכים שיהיה בכולו דין מסוים, ובהו אומרים 'רובו ככולו', אבל כשיש רק את הרוב לא אומרים 'רובו ככולו'. שהרי מקור הדין של רוב הוא מסנהדרין, ואם נתועדו רק רוב סנהדרין אינו כלום. ורק כאשר נתועדו כל הסנהדרין אומרים 'רובו ככולו' ונפסק לפי הרוב.

וכן בעשרה לדברים שבקדושה מדין 'עדה', כאשר יש עשרה בבית הכנסת, וז' מהם לא שמעו קדיש וברכו נמשך המיעוט אחר הרוב, אבל אם נתועדו רק ז' לא מועיל 'רובו ככולו'. וכן לגבי אכילה פחות מכשעור, או לטבול במקוה פחות מכשעור לא שייך לומר 'רובו ככולו'. וכשאין רביעית

ובעמק ברכה (שם) הוכיח כן משיטת **רבינו תם בתוס'** (ברכות דף מח. ד"ה ולית) שקטן מצטרף למנין, אף שאינו מתפלל. ומסתימת לשונם משמע שמצטרף גם לתפילת לחש.

והעידו **בשו"ת בית אבי** (שם) ו**בשו"ת בצל החכמה** (שם) ו**בשו"ת חלקת יעקב** (חלק ב סימן קלה) ו**בקיני תורה** (שם), דנא בכל מקום בארץ ישראל ובחוץ לארץ גם אצל צדיקים וחסידים, שמספיק ששה מתפללים בתפילת לחש, ולא החמירו להצריר עשרה, כמבואר בראשונים ובאחרונים.

וחידש **המנחת יצחק** (שם) שמכל מקום יש להחמיר לכתחילה במידת האפשר, כדי לצאת ידי חובת הסוברים שאין אומרים 'רובו ככולו' לגבי תפילת לחש. מאידך לדעת **הגר"מ מאיר סירוטה שליט"א** (שם), גם לכתחילה אפשר להתיר שמונה עשרה בלחש בששה מתפללים.

5. פרטים מיוחדים בצירוף

שחרית ומנחה: לדעת **החזו"א והקהילות יעקב** (ארחות רבינו מהדורה חדשה חלק א עמוד צג, דעת נוטה תפילה עמוד רנו הערה 40, קונטרס הזכרונות סימן ח סעיף מה, עדות הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וביאור הגר"מ גריינימן שליט"א), שהחזו"א הקפיד בכל התפילות גם בשחרית ומנחה ולא רק במעריב שיהיו עשרה שלא התפללו, וכאשר הביאו נעדרים מבתי אבות שהיה בשכונות לצרף למנין, היה אומר להביא רק את מי שלא התפלל עדיין.

והורה **החזו"א** לגבי שעת הדחק, כשאין עשרה שלא התפללו, שיש הבדל בין התפילות, בשחרית ומנחה יתפללו אפילו בשש כי יזכו לתפילת ציבור בחזרת הש"ץ ולפחות יוכלו לומר קדושה וקדיש במנין, אבל במעריב שאין בו חזרת הש"ץ ולא יזכו לתפילת ציבור, צריך להתפלל רק בעשרה.

והורה **הגר"ח קניבסקי** (דעת נוטה שם), כאשר הש"ץ מגיע לשמונה עשרה, ויש רק ששה מתפללים שהגיעו לשמונה עשרה, ראוי להמתין לשאר.

עסוקים בתפילה: וחיידש **הגר"מ שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך א סימן קב, כרך ג סימן לג) שבעצם שייך דין 'רובו ככולו' שיועיל ששה שלא התפללו בצירוף ארבעה שכבר התפללו, אבל זה רק בתנאי שאותם ארבעה עסוקים בתפילות, ואפילו באשרי ובא לציון, אבל אם הם משוחחיים ביניהם בדברי חול לא מועיל 'רובו ככולו', הואיל ואין כל העשרה עסוקים בתפילה.

עומד להתפלל: וחיידש **בשו"ת בצל החכמה** (שם), שגם לשיטות שצריך עשרה בדוקא שלא התפללו, לא צריך שיתפללו כל העשרה יחד, אלא מספיק בששה מתפללין בצירוף ד' שלא התפללו עדיין, ואינם מתפללין גם עתה, אלא דעתם להתפלל במנין שיתפלל יותר מאוחר.

והגר"נ גשטטנר זצ"ל (להורות נתן חלק א סימן כח) מסתפק בזה האם מועיל בתפילת לחש 'רובו ככולו', ולא הכריע בדבר.

ולדעת **מהר"י שטייף** (שו"ת וחיידושי מהר"י שטייף סימן רעט, כפי שהביאו בשו"ת בצל החכמה סימן קלה) אחר שהביא את דברי הפוסקים שדנו בזה, ולא הכריע, כתב שהעולם נהוגים להדר אחר שבעה מתפללין.

ציבור, ויש דין שיהיו מחויבים באמירת דברים שבקדושה, בזה מועיל 'רובו ככולו' להחשיב שכל הציבור מחויב בדבר. והוסיף **הגר"ש אלישיב זצ"ל** (בקשו מפייה חלק ד עמוד שי, שיג) שאפילו אם תשעה מתחילים ביחד והעשירי מתחיל לאחר שכבר סיימו ברכה ראשונה, לא נחשב תפילה בציבור, ויכולים להצטרף רק עד ברכת מגן אברהם. ולכתחילה צריך להתחיל ביחד ממש. אבל במנין שיש פחות מעשרה שמתחילים ביחד שמונה עשרה אינו תפילת ציבור. והורה **הגר"ש**, כאשר יש מנין מצומצם, והש"ץ עומד להתחיל שמונה עשרה בלי עשרה מתפללים, מותר לאחד מהעשרה לעזוב את המנין וללכת למנין אחר בשיטבלאך, למרות שבכך יגרם שישאר כאל מנין. אבל אם כבר התחילו להתפלל שמונה עשרה, ישאר מצד מידת החסד כדי שיהיה להם מנין לדברים שבקדושה.

וכתב **באבן ישראל** (שם), שדוקא בחזרת הש"ץ מצטרפים כיון שהצטרפות היא בשמיעה, אבל בתפילה בלחש אין מה שיצרף אותם שאינם מתפללים. ולכן בשחרית ומנחה לפחות שיצטרפו לחזרת הש"ץ, אבל במעריב אי אפשר לצרף וצריך שיהיו דוקא עשרה מתפללים.

והוסיף **בתשובות והנהגות** (שם) כשיש רק ששה מתפללים וישנם עשרה עם אותם שאין מתפללים, יש שני דינים: "תפילה בציבור" ו"תפילת הציבור", תפילה בציבור היינו תפילת יחיד בציבור, ולזה מועיל רובם ככולם שמתפללים יחד את התפילה, ותפילת הציבור היינו כשציבור מתפללין יחד, ותפילה בציבור מרוצה, אבל לא אלים כתפילת הציבור, שאז נחשב כקרנן ציבור ומעולה יותר.

והסיק **בהליכות שלמה** (שם), שמכל מקום ראוי לאדם להשלים מנין כזה, בכדי שיוכלו לומר קדושה.

4. יש 'רובו ככולו'

ששה מתפללים מועיל: לדעת **המחזה אברהם** (רבי אברהם מנחם שטיינברג אב"ד בראד, שו"ת חלק ב סימן ט), **והמנחת אלעזר** (להגה"ק ממונקאטש חלק ב סוף סימן עז), **והעמק ברכה** (תפילה אות ו עמוד יג), **והמנחת יצחק** (חלק ג סימן י, חלק ט סימן ו, ז), **והגר"ר בנימין זילבר זצ"ל** (שו"ת אז נדברו חלק ב סימן נז, בית ברוך על החיי אדם כלל יט ס"ק ג), **והגר"ש וואזנר זצ"ל** (שבט הלוי חלק יא סימן כ), **ובית אבי** (חלק ג סימן כד), **ואהל יששכר** (להגר"ד גולדשטיין סימן ז), **ויחזק דעת** (חלק א סימן ז), **וקנין תורה** (חלק ד סימן ה), **ושו"ת ויברך דוד** (חלק א סימן ככ אות ג) **וחלקת יעקב** (חלק ב סימן קלח) **ושאלת שאול** (לבנו של החלקת יעקב חלק א סימן טו), **ובאר שרים** (לנאב"ד ז"נבה הגר"א"י שלזינגר חלק ג סימן טו), **ותהלות דוד** (להגר"ב קליין חלק א סימן כו), **ולקט הקמח החדש** (סימן צ אב"ב), **ושירי סהרה** (מערכת פ' אות כט), **ושו"ת בצל החכמה** (להג"ר בצלאל שטרן, חלק ד סימן קלה), **והגר"ר מרדכי יהודה קראוס שליט"א** (עדות הגר"י יעקב ישראל אומן), **והגר"ר שמואל אליעזר שטרן שליט"א** (שו"ת שילוחי אלוי סימן י, ובמכתב לרביני הילכתא), **והגר"ר מאיר סירוטה שליט"א** (בהוראה לרביני הילכתא), ששה אנשים בצירוף ארבעה שכבר התפללו, נחשב לתפילה בציבור מדין 'רובו ככולו', שעל פי דין הוא ממש כמו שיש עשרה מתפללים והוא עת רצון וכל הסגולות שיש בתפילת ציבור, כשם שמועיל הדין של 'רובו ככולו' לגבי חזרת הש"ץ, להחשיב שיש כאן עשרה שלא התפללו.

ולא זה הטעם שהש"ץ מתפלל תחילה בלחש, אלא שאם יש ששה מתפללים בלחש חל תורת ציבור לענין זה שיש אחריה תקנת חכמים להתפלל חזרת הש"ץ בקול להוציא את שאינם בקיאים וממילא צריך הש"ץ לסדר תחילה תפילה בלחש, אבל כשאין ששה מתפללים אין דין חזרת הש"ץ, ומצד הקדושה של היחידים רשאי להתחיל מיד התפילה בקול רם, ואין לו דין לסדר תחילה בלחש, כיון שאינו לחובת רבים אלא לצורך יחידים.

ויש שכתבו, שמה שכתב המשנ"ב כציבור גמור, היינו בכ' הדמיון, שאינו ממש כציבור. ולדעת **הצבי וחמיד** (שם) יש להגיה בלשון המג"א ולכתוב 'י' במקום ו', וכן יש גירסה ב**שערי** ולא כתב 'ו'. (וכתב על כך המנחת יצחק שהוא טעות לשנות את הגירסה, כי הגירסה הנכונה היא ו' כפי שהעתיקו גדולי הפוסקים).

8. הוכחה מדברי החיי אדם

ציר עשרה: כתב **החיי אדם** (כלל יט סעיף א), הביאו **המשנה"ב** (סימן ג ס"ק ח), ועיקר התפילה בציבור הוא תפלת י"ח, דהיינו שיתפלו עשרה אנשים שהם גדולים ביחד, ולא כמו שחושבין ההמון שעיקר להתפלל בעשרה הוא רק משום לשמוע קדיש וקדושה וברכו, ולכן אינם מקפידים להתפלל ביחד רק שיהיה י' בבית הכנסת, והוא טעות גדול. ולכן חוב על האדם שימהר לבוא לבית הכנסת, שיתחיל עם הש"ץ, בכדי שיוכל להתפלל כסדר. ומפסות לשון החיי אדם נראה שאין 'רובו ככולו', וצריך עשרה ממש שעדיין לא התפללו.

אין רובו ככולו: כתבו **באגרות משה** (או"ח ח"א סימן כח ט), ו**דברי אבי** (חלק ג סימן כד אות ח), להוכיח כשיטתם מדברי החיי אדם שצריך דווקא עשרה מתפללים ולא מספיק ששה בצירוף ארבעה, כי אם היתה כוונת החיי אדם רק לציבור בלבד, לא היה צריך להאריך, אלא לכתוב שעיקר תפילה בציבור הוא תפילת שמונה עשרה שיתפלו יחד, ואם התכוין לחדש שעשרה זה ציבור, הרי הוא כבר אמר זאת למעלה, וכן מה שכתב החיי אדם שצריך שיהיו העשרה כולם גדולים, הרי המקום של דין זה הוא בכלל ל' בו התבארו פרטי דין זה ולא כאן, אלא ודאי בא להשמיענו שלענין זה צריך שיתפלו כל העשרה ביחד ולא מספיק ברוב מתפללים.

יש 'רובו ככולו': מאידך הסוברים שיש 'רובו ככולו', דוחים את הראיה מהחיי אדם בכמה אופנים, **הבית ברוך** (שם) כתב, שעיקר כוונת החיי אדם לציבור ולא התכוון לעשרה דוקא, וכתב בחפיתו, באמת על התמוה על הלומדים ששמו בפייהם של החיי אדם והמשנ"ב מה שלא התכוונו לזה כלל.

המנחת יצחק (חלק ט סימן ו) כתב שהמשנ"ב ככוונה שינה את לשון החיי אדם בסיומו, שכתב המשנ"ב בסיום דבריו 'ולכן חוב על האדם למהר לבוא לבית הכנסת, כדי שיגיע להתפלל י"ח בצבור', ולא הזכיר 'להתפלל בעשרה'.

ובשו"ת בצל החכמה (חלק ד סימן קלה) ו**בשו"ת ויברך דוד** (חלק א סימן כב אות ג) ו**בשו"ת תהלות דוד** (חלק א סימן כז) כתבו שעיקר כוונת החיי אדם להפריך את מנהג הטועים שמספיק עשרה אנשים בבית הכנסת, אפילו שאין מתפללים שמונה עשרה ביחד, ורק שומעים קדיש קדושה וברכו, אולם אין הכי נמי שמספיק ששה מתפללים בצירוף ארבעה שכבר התפללו, והחיי אדם לא בא להגדיר כאן האם רוב ומיעוט נחשב ציבור או לא.

טרחא דציבורא: ולדעת **הפסקי תשובות** (אורח חיים סימן צ אות יב) העיקר להלכה שמועיל 'רובו ככולו' בתפילת לחש, ומכל מקום לכתחילה יש להתמיר כשיטות הסוברים שצריך עשרה, אמנם גם המחמירים יראו שלא יצא שכרם בהפסדם, דהיינו כשיש בהם טירחא דציבורא או חשש שעקב ההתמהמהות לעשרה יחד יהיו אשר יתפללו ביחודות, או אלו הממחרים למלאכתן וכדומה, לא ימתינו לאחר מכן עד גמר התפילה, ויפסידו חזרת הש"ץ או קדישים של סוף התפילה וקדושת ובה לציון.

ויש שהעירו על כך, לגבי חישוב הטרחא דציבורא, צריך לחשב גם בכיוונים נוספים, לפעמים הטרחא דציבורא הוא כאשר החזן מתחיל שמונה עשרה בשעה שרוב הציבור עדיין בפסוקי דמרה וברכות קריאת שמע, ועוד, שכיון שרק ששה עומדים להתפלל, מאן יימר שלגבי טרחא דציבורא הולכים אחר הרוב, אולי צריך עשרה ממש כדי לחדש את הדין של טרחא דציבורא, ועוד, מאי חזית דדמי הממחרין למלאכתן, סומק טפי מהמתפללים שעומדים כעת באמצע פסוקי דמרה וברכות קריאת שמע, ויפסידו עיקר תפילה בציבור ועניית קדושה וקדיש בגלל שהש"ץ ממחר להתחיל.

6. הוכחה מדברי הרמב"ם

פשטות הדברים: **במנחת יצחק** (חלק ט סימן ו ד"ה והנה) מוכיח מפשטות דברי **הרמב"ם** (הלכות תפילה פרק ח הלכה ד, כפי הסבר הכסף משנה שם) שרוב מועיל להיחשב כציבור בין לחזרת הש"ץ ובין לתפילת לחש, כי הרמב"ם מתחיל כיצד הוא תפילת הציבור, ומסיים והוא שיש רוב העשרה שלא התפללו, מוכח שרוב ככולו מועיל גם לגבי תפילה בלחש. ואינו סתירה לגמ' שציבור הוא בעשרה, כי כוונת הגמרא שתפילה צריכה להיות בעשרה, אבל מה נקרא בעשרה, בא הרמב"ם לפרש שששה בצירוף עוד ארבעה, נקרא עשרה מתפללים.

מאידך כתבו על כך **באגרות משה** (חלק א סימן כח, סימן ל), ו**באגני ישראל** (חלק ז סימן ט), שהרמב"ם הזכיר דין 'רובו ככולו' רק לגבי חזרת הש"ץ שהחזן מתפלל בקול להוציא את שאינו בקיא, ולא לגבי תפילת לחש שבזה אין אומרים 'רובו ככולו'.

7. הוכחה מהמגן אברהם

מספיק ששה: **במנחת יצחק** (חלק ט סימן ו) מוכיח שמספיק ששה מתפללים, מדברי **המגן אברהם** (סימן ט ס"ק ד) שאם אין שם ששה שלא התפללו לא יתפלל הש"ץ בלחש, אלא יתחיל מיד בקול רם שהרי עיקר הכוונה משום קדושה.

וביתר ביאור **בשו"ע הרב** (סעיף ה) וכן כתב **המשנ"ב** (ס"ק ח), שאם אין שם ששה שלא התפללו לא יתפלל הש"ץ בלחש אלא יתחיל מיד בקול רם, שהרי עיקר הכונה בחזרת התפילה הוא רק משום קדושה, ולכן יאמר הג' ראשונות בקול רם והשאר בלחש, אבל כשיש רוב מנין הם כמו ציבור גמור ויתפללו קודם בלחש. ומפשטות לשון המגן אברהם והשו"ע הרב והמשנ"ב נראה שרוב עשרה נחשב כמנין גמור לכל דבר מדין 'רובו ככולו'.

צריך עשרה: מאידך מיישב **באגרות משה** (או"ח חלק א סימן כח כח ט), בכוונת המגן אברהם, שאין כוונתו שאם יש ששה יתפלל בלחש משום דין תפילה בציבור בלחש, שזה אינו כיון שאין עשרה מתפללים לא נחשב תפילה בציבור,

קול קורא בבית שמש

החודש: אדר ה'תשפ"ג | תאריך: 26.03.2023 | מס' הדפסה: 457

קדשם בקדושת השבת: רבני הקריה החרדית בקול קורא מיוחד למען השבת

רבני הקריה החרדית בקול קורא מיוחד למען השבת. על פי פנייתו של הרבנים, יתקיימו שבתות קדושות במשך 26 ימי השבוע.

לקראת שבת לבו ונלכה

הנהגה בקריה שני חיבה ללמוד ולתפארת את דברי תורה וברפס בערבי שבתות החורף ייחודי ונחמד ודו"ס טול הקטנים על דבר המרישה מלאכות זמנן הרה"ק ואשר ע"ז 40 ד'ק' נכבד השבתה באופן הנהגה בעיריית מוסדות וזאת וע"י שני טוה באנו לתפארת את ד' בעלי המוקואות שיבטחו את העיס העומים בעמלתם לא יאדונו ואשר ע"ז ד'ק' קודם זמן הדלכות לעשות ועמור ע"ז וקרא הציבור הן לרוד הנכונת לשבת ועמור ע"ז התשער בזה, (למעט אי נעומו...)

למכריב בשעת מנחת העירוב כ-20 ד'ק' קודם השקיעה היסטי כ"כ האפשרות למניסת רבנים באופן אריטובי (כ"כ) וייעצו אחראים לפתוח לרבנים ולבגנים כבדי שידורו ויקיימו נסעיהם מכלל הניסעים לשבתותינו כפרי, למעט מכשולות ונעמי.

ואין מחורזין אלא למחורזין

אין מחורזין אלא למחורזין. אין מחורזין אלא למחורזין. אין מחורזין אלא למחורזין.

שערי שבת: בימי שישי הצירים המצב מצריך הזירות מיוחדת. בהמשך יעדכון בגיליון 457 על התקנה המיוחדת בקריה ספר, שינוי התעריף במחיר של המוקואות, וסגירת המקוה חצי שעה לפני הזמן.

פורסם כעת בקריה החרדית בבית שמש על קריאה מיוחדת לסגירת שערי השכונה 20 דקות לפני השקיעה, ובקשה לבעלי המוקואות לסגירת המים החמים רבע שעה לפני הזמן הדלקת נרות.

עצת החזון איש למאחרים

הבהרה לגיליון 459: מכתב למערכת 'הילכתא' מאברך מופלג שליט"א כמה מקרים שהיו לי כמעט אונס, לא להתפלל בציבור (קרוב משפחתי נפטר במוצ"ש, לאחר אישפוז ממושך בבית החולים, הייתי במשמרות והיו קשיים גדולים, ועוד סיבות רבות, הייתי בצפון. כמה טצדקי עשיתי בשביל מנחה...) והחזוק שלי היה מהגליונות האחרונים בענין תפילה בציבור, מאוד התחזקתי מכל מה שהיה כתוב שם, ועל כך ישר כח. בענין מה שפורסם בגיליון 459 בנושא 'מנין חזון איש' נחוץ להבהיר פרט חשוב בנושא.

אני מעיד עדות נאמנה ששאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל עד מתי נקרא תפילה בציבור, והשיב לי כדלהלן: "לכתחילה להתחיל עם הציבור ממש, וכל עוד שהציבור בתוך ברכה ראשונה מסתבר שזה עדיין נקרא תפילה בציבור." ולא הזכיר ולו במילה אחת את האפשרות של "מנין חזון איש", למרות שבדידי הוא עובדא כמה פעמים, שהוא הזכיר בכל מקום את שיטת החזון איש, גם כשהיא היתה שיטה יחידאה.

תפילה בציבור היא דבר מאוד חשוב, והמאחר לתפילה נאמרו עליו דברים חריפים, והתירו לדלג פסוקי דמזרה כדי לזכות להתפלל בציבור, ובדואי שכל כוונת החזון איש היתה שהמתפלל ביחידות עדיף שיסתפלל יחד עם המשך המנין, ולא ביחידות ממש, אך לא התכוין לומר שנקרא שמתפלל במנין ממש.

ולכן הדין הזה לא נקרא "מנין חזון איש", למרות שנחלקו תלמידי החזון איש אם להחשיבו ממש לדרגת מנין. וכבר הדגשתם נקודה זו, שבגליליון שלפניו 458 הובא כל האופנים שנחשבים תפילה בציבור, ואילו בגיליון 459 הובאו האופנים שאינם תפילה בציבור אלא שיש להם קצת מעלה של ציבור, שאם הוא אנוס מהתפלל בציבור, לפחות יהיה לו משהו ביד. מכל מקום יותר נכון לקרוא לדין של החזון איש "עצת החזון איש למאחרים", שאינו יכול להיקרא בשם "מנין", וגם הנהוגים כשיטת החזון איש בכל דבר, אינם יכולים להקל להתפלל באופן כזה כתחליף לתפילה במנין.

ומכאן קריאת חזוק לכל אחד לדעת כמה חשוב המנין, שכל דבר שיכול להיחשב צד של תחבולה שייקרא אצות תפילה במנין, כבר נחשב מאוד בשמים.

משיב כהלכה

**הפרס השבועי 100 שקל מזומן
הזוכה בפרס גיליון 459 בסך 100 שקל מזומן
הבה"ח כמר מרדכי שמואל איזנשטיין ה"ו
ישיבת 'תורה בתפארתה' אלעד**

שאלה: כמה מתפללים צריך בכדי להתחיל חזרת הש"ץ וקדיש?

כמה צריך לכתחילה ובדיעבד, להתחיל חזרת הש"ץ ואמירת קדושה וקדיש לאחר התפילה, האם צריך 10 עונים, או מספיק 9 כי החזן מצטרף, או מספיק 8 כי הקילו באחד והש"ץ מצטרף, או שמספיק אפילו 6 מדין רובו ככולו?

מקורות: גמ' (ברכות דף כא: מגילה דף כג:), **טור בית יוסף** (סימן נה, ככד), **דרישה** (סימן ככד), **שולחן ערוך נושאי כלים ומשנ"ב** (סימן נה סעיף ו, סימן נה סעיף ג, ד), **עמק ברכה** (תפילה אות 1), **ארחות רבינו** (חלק א עמוד צב), **אור לציון** (חלק ב פרק ה סעיף ו), **הליכות שלמה** (פרק ט הלכה ב דבר הלכה ג), **חוט שני** (נושאים שונים עמוד קט), **משנת יוסף** (חלק ה סימן יז), **ציץ אליעזר** (חלק יב סימן ט), **תשובות והנהגות** (כרך א סימן קד).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, כל השולח תשובה נכונה, בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), יכול לזכות בפרס. בחירת הזוכה על דעת רבני הילכתא ולפי החלטתם הבלעדית. התשובות המובחרות יושלו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמדות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' - 'ענומק הפסט'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 6507823-1532
- במייל 5047867@gmail.com

לעילוי נשמת

ר' ישעי' ב"ר מרדכי מאיר ז"ל
נלב"ע י"ט כסלו תשל"ו ת.נ.צ.ב.ה.

דינים העולים

א. **עשרה למנין:** כל דבר שבקדושה הוא רק בעשרה כגון קדיש קדושה וברכו וחזרת הש"ץ. ולגבי תפילת ציבור, כשיש עשרה שמתפללין בלחש שכינה עמהם, והוא עת צרון.

ב. **רובו ככולו:** באמירת דברים שבקדושה, כגון לומר קדיש וקדושה וחזרת הש"ץ ונשיאת כפים, מועיל 'רובו ככולו', כשיש ששה אנשים שחייבים, ועוד ארבעה אנשים שכבר התפללו מצטרפים עמהם.

ג. **פולמוס:** בתפילת לחש, כשיש רק ששה שלא התפללו ומצטרפים עמהם ארבעה שכבר התפללו, או ארבעה שעדיין לא הגיעו לתפילת שמונה עשרה, נחלקו הפוסקים האם נחשב תפילה בציבור מדין רובו ככולו, או שאין נחשב כלל ציבור ולא מצטרפים, וצריך עשרה שלא התפללו שיתחילו ביחד תפילת לחש, ועד סוף ברכה ראשונה נחשב התחלה ביחד.

ד. **בשם החזו"א:** כשאין לו עשרה שלא התפללו רק ששה, בשחרית ומנחה שיש חזרת הש"ץ, יתפלל בששה כדי שיזכה לתפילת ציבור בחזרת הש"ץ, אבל במעריב שאין חזרת הש"ץ צריך עשרה דוקא.

ה. **שיטות נוספות:** יש שחידש שמועיל צירוף רק בתנאי שאותם ארבעה הנוספים עסוקים בתפילות, ולא משוחחים ביניהם דברי חולין. ויש שכתב שמועיל צירוף רק אם תיכף הולך להתפלל, ולא כאשר כבר התפלל.

נושא הגיליון הבא:

כמה שומעים צריך לחזרת הש"ץ?

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת האשה הצדקנית מרת ציפורה ווינשטוק ע"ה אשת יבדלחט"א הג"ר ישעיה שליט"א בת הג"ר גרשון אביגדור שטיינברג זצ"ל נלב"ע בדמי ימיה כ"א חשוון תשפ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפסט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בידורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...